

"הארץ" וה...

אחרי שהמדור הספרותי של "הארץ" גמר "להרוג" כמה סופרים עד להצהרה על "פשיטת הרגל הגמורה" של הספרות העברית הצעירה, נפנתה מעט כדי לספול גם בספרי, "הצד השני של המטבע".

שלושה פשעים איזמים מוצא המבקר בספרי זה: ניבול-פה, פורנוגרפיה והתבזות. בגללם אפסו המלים העבריות בפניו, והוא נאלץ להזדקק למונח גרמני (אינני יודע אם יש במונח זה ניבול-פה או לא).

ואני מודה בכל שלוש האשמות. כך, יש בספר ניבול-פה, פורנוגרפיה והתבזות. ולא במקרה ישנם. אין הם תכונות הספר, אלא תכונות הנושא אשר הספר בא לחשפו - המלחמה. גלוא היו המבקרים הנכבדים של הספיקת העברית הצעירה מנצלים את ההזדמנות לפני שנתיים ומתקברים מעט יותר לחזית, לא היתה עובדה איזמה זו נעלמת מעיניהם או ומפתיעה אותם כיום.

רצה או שזיש נקודות?

אולם המבקר כלל אינו מכחיש שהדברים דברי-אמת. להיפך, הוא מודה בכך. "מענייה של החברה אינן נעלמות ממנו שויות הכרחיות שיש בהן משום עיקומה של המסגרת" הוא מכיר. "אולם היא מעלימה עין מהן בכונה תחילה". והוא בא אלי בתוכחה: מדוע לא הסתפקתי בשלוש נקודות: במקום לפרט "ממשויות הכרחיות" אלה? ובאמת, מדוע לא? במקום רצה - שלוש נקודות. במקום מעשר-זוחעה - שלוש נקודות. במקום התערבות מינית - שלוש נקודות. והנה זה נעם, זה אינו מטריד את המצפון הבורגני, המוכן ליהנות מפרות הרצח, הזוחעה והשוד, אולם אינו רוצה שיוכיחו לו את הפרטים. זוהי שיטתה של החברה ההגונה ביישוב.

העורף וסגנון החזית

אלא שהצד השני של המטבע נכתב כולו למען מטרה ברורה אחת: לשבור את שיטת שלוש-הנקודות, וקריא לדב רים בשם - רצה בשם רצה. זוחעה בשם זוחעה. למען יעבור לכל (וגם ל"הארץ") החשק לעבור על פרשה זו שנית. כדי למנוע מאמרי הידד והתלהבות למלחמה מצד סופרים שאינם מכירים אותה או מתעלמים מזוועותיה. המוסכמים, הסילוף וחלומות-העורף בהם החליפה הספרות העברית (והמדור הספרותי של "הארץ" בכללה) את חזית האמת של הלוחמים בהיות.

"הצד השני של המטבע" לא נכתב כדי "לפתוח שלב חדש בספרות העברית", כדברי ירדני המבקר של "הארץ". אני אינני סופר. כתבתי כדי לגלות אמת. וסגנון-החזית הוא חלק בלתי-נפרד של אמת זו. בעיני יושבי-עורף זה הוא סגנון גם, ואולי כך הדבר, אבל בעיני איש-החזית והוי שפתי-דיבור שגרתית, זירגון מקצועי. מגוחך הוא לכתוב דיאלוג של חיילים פצועים בלשון בתר לות זקנות. סילוף כזה הוא הצעד הראשון בנתיב השקר ההופך רצה לגבורה, ושוד לחובה לאומית.

ספר הבא לתשוף את חזית הגוער העברית, אפשר לבקר אותו רק לאור אור תה חזיה, אם הצלית או נכשל - אפי שר לקבוע רק לאור המטרה שקבע לעצמו. למתוח עליו ביקורת בשם מושגים (גרמניים) מפני דור - אין זה ביקורת כי אם - שלוש נקודות.

מסופרות מפי המשתתפים עצמם, חומר להיסטוריון.

רעיון זה איננו חדש, וכבר הונהג בכמה מקרים דומים, וגם טוב הוא ביסודו, כל זמן שהמטרה עצמה נשמרת לפני עיני המבצעים. אבל לא נוכל לו מר כי המבצעים לא סטו מדרכם. ראשית: החוברות כתובות לקהל הרחב, ולא להיסטוריון או לחוקר. ומתוך כך באה שנית: אין החוברות חומר עובד ומי טהור ("יבש", אבל עדות נאמנה) כי אם משובץ בלטרסטיקה של כרוזות. כך פותחת החוברת הראשונה בדברי הערכה לאשר בנומן, החלל הראשון של אצ"ל מאז הכרזת המרד. ונשאלה אם לא היה כדאי לחתור על לשון האזכרה הרגילה אצלנו, ולהניח במקום זאת לעובדות שתדברנה. תכופ לאזכרה זאת באים דבריו של מנחם בגין בצריכים להיות אקדמה לכל סדרת החוברות, ושוב תקעה הכותב ונכנס לתחום שאיננו שייך למקום. הקורא, המצפה לחומר עובדתי, איננו רוצה לקבל תחליף לו.

אך, תודה לאל, במהרה מגיעים לנו לעובדות עצמן, ואלה נמסרו בצורה נוחה. אולי יותר מדי פשוטה (הלשון פגומה בכמה מקומות), אבל מאפשרת גישה אובייקטיבית לכל בר דעת. החוברת הראשונה מוסרת את פרטי ההתקפות על משרדי מחלקת העליה, מס ההכנסה והבולשת בשנת 1944. הדברים נקראים במתיחות של סיפור בלשי, ומפי תיעים בפרטים שרוב הקוראים גם לא שיערום. כך, לדוגמה: חומר הנפץ הוכנס לבנין הבולשת ביפו בכניסה הראשית למרות משמר כבד של שני משוריינים וכמה עשרות שוטרים ונותן רים, ובלי כל התנגדות. בגלוי, ההתנגדות עם המשטרה באה רק כאשר נגזרה יחידת ההבטחה, אחרי שהונח חומר הנפץ על מקומו בשלום. דוגמה שניה: בחיפה לא היה לאצ"ל חדר בו יוכל להתאסף, ואת בקבוק החומצה צריך היה להעביר מתל אביב כמעט ברגע האחרון.

החוברת השניה מספרת על חטיבת הקצינים, שהיו צריכים לשמש בני תיב רובת לשני חברי אצ"ל שנדונו למתח למחבואם של החטופים (ובאמת שלוש מהם שוחררו מחשש גילוי) ובאיון פשטות נעשה הדבר: לאור היום, תוך רחובות הומים מאדם.

גם מתנגדי האצ"ל וגם אוהדיו, גם שונאי אלמות וגם המתפעלים ממנה, - כולם ילמדו מחוברות אלה. כמובן שים סתם קוראים האוהבים סיפור מה ייהנו. אלא שעל העורכים לשמור על קו מסוים: דבקו בעובדות, ועברית נכונה לא תזיק.

שני הקצינים החטופים הארץ רעד.

שירת ההרט

אשר לך - אשר טיפחת - אשר אהבת - ישקע בעלטה. האם לא קרתה כזאת לבישהו, חיים? האם לא זה בדיוק היה גורלם של בני מולדתך? האם לא היו בתיהם לאורי וות? האין אתה רודה בהם ובכל אשר להם? אשר טיפחו אבד ואשר אהבו שקע בעלטה? ואתה צמא להפוך את בוסתניהם ל"שטח עברי" נטוש. "עורו כהה יתה, שערו מסולסל ושפתיו בשרניות. - ריחו שונה ולשונו אחרת." מי זה? עולה חדש? לא. זה הוא נבזה, שצריך להמיתו. זה הוא אויב.

גורל, גורל, גורל, אם חשים הם כלפיך אותו דבר, אל תאשים איש. ואם מחר תתרוצץ, אתה, בתעברת הזוחעה של מלחמה חדשה (והרי מי יודע היכן יהיה האל שהוא בדרך כלל, לצדם של הלגינות ומטוסי הדחף) וזכרת את הפתגם: רק התי ורצבוע זכאים ליהנות מן המלחמה.

ואל זה אל נשכת את התססה, ואת התעמלות הבוקר, שהקצין גורי חסיד נאמן להם, ואת התאור המתקק של כל הנפשות הפועלות "מצדנו" לעומת הנכזים שכנגד. אנחנו לבנים, והם - אכן, כבר מזמן חשדנו במשורריו כי אין הם חושבים. זה הדרך לפאשיזם.

מדע ההתחכמות

דב סדן (שטוק), גאליצאי שנון וזר טר, בעל חוש מפותח הבדיחה, הוא גם בעל זכרון בלתי מצוי. כמעט אין אדם שלא הכיר אישית, ואין ביניהם בין אישי הספרות היהודית המקומית אדם שלא הכיר אישית, ואין ביניהם אחד שלא ענינו עד כדי לאסוף ממנו או עליו אנקדוטים.

עתה זיכנו מל סדן בספר קערת צימוקים (הוצאת ניומן, 560 עמוד בהוצאה מהודרת), הכולל אנקדוטים בדיוק אלף ואחד במספר, מחיי היהודים, את כולם שמע מכלי ראשון, וכמעט כולם מצרף הוא הערות ומראי מקומות, כאלו היו דברי תורה להבדיל.

קובץ קובץ ושעמי, דרויאנוב לטעמי ושטוק לטעמי (דרך אבנר יש דמיון מסוים בסגנון, אלא שעדין תהוים אנו: לטעמי של מה הקוראים נאספו בדיחות שערקן בלשון היהודית, ואין להן כל טעם בלשונו? אכן, דרויאנוב היה צנוע יותר, ולא הפך את ספרו למדע, אבל היה גם ברזן יותר, ועשה את ספרו לנכס צבוי. מסופקים אנו אם יהיה זה גם גורלו של הספר "קערת צימוקים".

אמנות הטור

עם חיסולו של המשטר המנדטורי הוסר האיסור מעל פעולות ההתיגדות. היה ברור כי יבואו ספרי הזכרונות. התנאים ששררו בישראל בשנים תים הראשונות לקיומה (גיוסם של האנשים השותפים למאורעות, קשיים טכניים וגם מתיקות) לא באו וזם הזכרונות במדה המקוה, ורק עתה נוכל לצפות כי הרבה תעלומות תיגלנה ופסיפס הממתרות יצטרף לתמונה שלמה.

רעיון ספריות המרד (הוצאת שלח) הוא להוציא חוברות קטנות (עד עתה יצאו שתיים: "וכך הוחל המרד", 150 פ' והספונל קצינים בריטנים", 200 פ') שתהיינה דוקומנטארינות ככל האפשר, ויא

עבר זמנו של הרפורטאז'ה הגיע זמנו של האפול. עבר זמנו של הרומן, והגיע זמנו של ההיסטוריון והמשורר. אנחנו מדברים על "מלחמות העצמאית". ומי לנו משורר כחיים גורי? הרי הוא משורר הפלמ"ח, ושיריו הם כאלו: שמחלקת החינוך תכלול איתם ברצון בתוכנית הלימוד של בתי הספר, מכל הזרמים.

עד עלות השחר, רוצאת הקיר בוך המאוחז) הוא האפוס של מלחמת הנגב. וכדברי האפוס הקדמון "או ירו שריג לאבירים עם" - וגם סופו של הפסוק אינו נעדר מן הספר.

פתחורג בעמוד 67: "נעים למצריים! בהתלהבות גאתה בגלים סעורים, מוזיקצף, - אלוהים איתי רים! סעור יסעור המורת, ארמינות יתמוטטו. - אנחנו ממיינים את כותרות העתונים - ורגש חדוה

דב סדן

הנמו צחק.

שם מחנק לגרון, - קדימה! פלישת צבא הדרום החלה. הידד! הידד! גיניגים. האן? אלכי סנדר הגדול? בה! ראו אותנו ראו את יגאל ואת הזקן ואת הנחומים. ואני בראש אנשי (רק מחלקה אחת עלובה ומתמרדות של מרוקאנים, אבל משש הדרום מכפילה פי אלף) כוכש את אמת היאור. כמעט.

חיים גורי הצטרף למערכה אחרי ההפוגה השניה, קצין לצבא סדיר, והוא אוהב את מה שהספיק לראות מן המלחמה, ואת הקרבות, אהבת רצה. השיר הפותח את הספר (הספר הוא כלאיים של שירה-בפרוזה ושירה-בחרוז) אומר בפרוש "אורשת לאש ולעופרת". כך, יבוא גם סיבוב שני. אדרבא, זה נהדר. "מה עלול לעמוד בשעור קומתה של השעה בה אתה טופח על שכם חיילים, לוחץ ידי אלמונים, מכיר כרי שואג, משתולל. (זהב השלל מסני זור. הבו! הבו!) צרח! - צרח מלוא גרון!"

אבל "בסערת הקרב נגדעים הללו הניצבים נוכח העופרת. - ושמי שכרון הנצחונות עולה וגורף עמו את החפים (מפשע), כדרך שאמר השולטאן כשהתברר לו כי התיג, בטעות, את ראשו של אדם חף מפשע: "חבל, אבל את הנעשה אין להשיב." והעקר הוא כי "הצבא שמח. צבא הנגב לוהט. יבוא יום ויקום המשורר -"

הוא כבר קם, לדאבונו. ובטפוטי הביניים על העמים השמיים לא יכסו על "האוסר הרב" שחש המשורר במלחמה.

הם פלשו לארצך, קרעו מעליך שטחי אדמה רחבים, הם יאנסו - ואנך נו לא? - בחל ארמנותיך יהיו להם לאורות! - כלכי מצרים אלה, מוכי השחין ומגונגי העגבת, ירדו בך ובכל